

Praktiske erfaringer fra bruk av treflis til dypstrø talle

*Referat fra ProLocal møte Bodø 23.3.2010
Inger Hansen & Christian Uhlig*

I Talle til melkeku

Etablering

En god start med varmgang er alfa og omega. Man får ikke varmgang i tallen dersom den blir for fuktig. I tillegg "eter" bløtt areal seg utover. Ved etablering av talle er det viktig med et tørt, luftig og godt drenerende lag nederst. Ernst Bolås har prøvd med bark/ grov flis nederst og mindre flis med bedre oppsuging lenger oppe. Han startet med 15-20 cm sponflis i blanding med grov botnbark og møkk. Dette fungerte bra en stund, men ble fort bløtt. Ved etablering i andre året brukte han 10-15 cm bark nederst pluss 10-15 cm spon oppå. Deretter pøste han på med spon så at den ble veldig "fluffig". Ole Petter Melhus la også flis i sjikt etter størrelse, men valgte motsatt fordeling på flisstørrelse: finest nederst, grovest oppå; dette fungerte første vinteren. Til og med tørr furu fungerte til etablering (58 °C). Flislaget ved etablering var ca 45 cm tykt. Gjennom innsettet vokste tallen til en total dybde på ca 60 cm. Inge Johan Hansen brukte 15 cm granbark pluss 15 cm spon; Ingen lukt ved bruk av tørr flis. Lennart Pedersen etablerte talle med 30 cm hagekutt som allerede hadde "tatt fyr" men som dermed nesten var "utbrent" ved etablering. Over en viss høyde mistet tallen strukturen og dyra gikk gjennom.

Drifting

Etter å ha fått en optimal start, er det ikke nødvendig å lufte! Hvis du ikke får varmen, må man bare pøse på mer tørt på toppen og legge på og på. Dette blir dyptstrø (Odd Arild Finnes & Ernst Bolås). Hele cluet er å få varme nok til at fuktigheten fordamper. Generelt vokser tallen fortere nå det ikke er varme i talla. Uten varme i tallen vil den kunne fryse og tine, avhengig av værforholdene (Ole Petter Melhus). I følge Ernst Bolås har det ingen betydning om det er kaldfjøs eller isolert fjøs. Det som er viktigst er å forhindre at tallen bli for våt. Er tallen for våt få en ikke varmgang (Ernst Bolås). Best å legge på et tynt lag hver dag, Bedre enn å ha på mye sjeldent. Dersom tallen ble for våt er eneste løsning å kjøre ut tallen å begynne på nytt. Fuktigheten i tallen kan påvirkes gjennom konsistens på møkka og dermed foringsregimet. Det er en fordel med forholdsvis fast gjødsel. Reguler magen med hensyn til tørrstoff innholdet/ trevl konsentrasjonen i foret. Vær bevisst på slatte tidspunkt. Det kan være en fordel å ha tilgang på forskjellig for.

Ole Petter Melhus, kaldfjøs, vender hver 3. uke eller fyller på flis. Første året gikk forholdsvis bra; Selv ved mildvær hadde ingen gjørme. I år (2009-10) fungerer det mindre bra, dvs. at tallen ble for klissete, spesielt ved væromslag; Han opplevde de største utfordringer på lokaliteter med mest tråkkbelastning, dvs. ved inn/ utgangen. Han tror det kan være en fordel å blande spon med større flis

Ole Petter Melhus snudde tallen med forskjellige utstyr: A) med traktormontert snøskuffe, B) pallegaffel, C)C-tindharv, D) talleluffer (skrue). Tallelufferen (se ut som 2 store isbor) fungerer vanligvis godt til å blande tallen, men håndterer ikke is.

Lennart Pedersen snudde tallen med pallegaffel (ikke fra starten av). men tallekvaliteten ble ikke spesielt mye bedre av dette.

Ole Petter Melhus kjører ut all tallen på våren. Store trestykker tar lang tid til å kompostere og kan dermed ikke benyttes som gjødsel enda (etter 2 år). Han lurer på om flisa kanskje kan brukes om igjen.

Tallematerial

Med bjørk, furu, gran, bark, hageavfall, sagflis og sponflis ble det brukt forskjellige typer tallematerial. Lennart Pedersen har dårlig erfaring med torv; Den sugte fuktigheten kun i overflaten.

I følge Ole Petter Melhus drenerer grov flis best. Han bruker plastring som eksempel. Derfor har han lånt en flishogger HP25 (opptil 203 mm). Han kan nå øke flisstørrelsen fra 40-70 mm opp til 100 mm i flisstørrelse. Han anbefale å ha tørt opphøgd virke liggende til vinteren. Høgd bjørk på vinteren og lagra til høsten uten å bli flisa. Om sommeren kan man helst bruke fersk flis som har litt fuktighet.

Inge Johan Hansen syns at det er for mye arbeid med å hogge flis; Han kommer derfor til å kjøpe mer sagspon; Kjøre hjem virke om sommeren når det er best tid;

Ernst Bolås har beregnet flisforbruk til 60-70 m³ per ku og år.

Dyrevelferd

Inge Johan Hansen: Fikk ei ku med pollenallergi. Ole Petter Melhus har ingen dyrevelferdsrelaterte problemer.

Praktiske erfaringer

Inge Johan Hansen, varmfjøs, fikk en dårlig start med for stor tetthet høsten 2009. Han måtte derfor kjøre på kjøpt sponflis oppå grovflis og flis av bak Rundt jul var tallen fin. Høgde fersk virke over nyttår som var frosset og dermed slokket varmen. Advarer derfor sterkt mot å bruke frossen flis om vinteren! Legger på spon 3. hver dag.

Ole Petter Melhus, kaldfjøs; har en fôringsplass ca. 250 m fra fjøset. Dyra følger lyset og sover ute i fullmåne, selv ved - 20°C på det kaldeste.

Tetthet av dyr

Inge Johan Hansen har 24 dyr på 140 m², dvs. 5,8 m² per dyr. Fôring innendørs.

Ole Petter Melhus hadde 5,5 kviger per m² men mistet varmen i andre halvdel av sesongen, dvs. i januar. Har nå gått opp til 6,4 kviger per m² (lettere enn mjølkekyr); All fôring foregår ute. Tøyer flismengden ved å bruke plastring på utearealet. Kvigene benytter utearealet mye og dette sparer også på flisa
Lennart Pedersen har 50 høylakterende kyr på 336 m² (12x28), dvs. 6,7 dyr per m².

Ernst Bolås startet med 5 m² pr. dyr men økte til 6,5 m² i andre året. I tredje året økte han til 7,5 m² per dyr og brukte 8 m² per dyr i fjerde året.

En trenger sannsynligvis mer areal og material per dyr med økende størrelse av flis tilsvarende minkende oppbygningsevne.

Økonomi

I følge Ernst Bolås har prisen for sponflis økt fra 25 kr/m³ til 120 kr/m³ over de siste få årene. Ingen Johan Hansen har en pris på 40 kr/m³ for løs flismasse. Ole Petter Melhus angir en pris på 40 kr. per m³ løst virke (medl. pris i Midttroms Gårdsflis); i tillegg må man holde traktor selv.

II Talle til sau

Bjørnar Brandmo har 50 vinterfôra sau på ca. 130 m² pluss uteareal. Tallen etablerer han direkte på bakken (morenegrus). Dette gir god drenering og god lufttilgang. Har et tynt lag fin sagflis helt nederst. Derpå legger han på 40-70 cm grov flis. an Etterfyller ikke på med ny flis gjennom vintersesongen! Vender heller ikke flisa!. Selv om overflaten av flisalaget blir svart, er den fortsatt tørt. Sauen blander flisa selv; Størst gevinsten er ullkvaliteten. + 20 °C ble målt i tallen ved fôrhekken) og +8-10 °C midt i bingen.

Deltaker	Sted	Telefon	e-mail
Inge Johan Hansen	Trofors	97620795	ingejohan@c2i.net
Lena Steinslett	Trofors		
Lennart Pedersen	Nesna	97042125	L.P@monet.no
Halvdan Pedersen	Nesna	97967271	
Ernst Bolås	Steinkjer	74144114	erbola@online.no
Ole Petter Melhus	9360 Bardu	90204959	melhus2@online.no
Bjørnar Brandmo	9360 Bardu	91363538	bbrandm@online.no
Sverre Haagbo	Målselv		melkjazz@online.no
Inger Hansen	Bioforsk Nord Tjøtta	90627634	inger.hansen@bioforsk.no
Odd Arild Finnes	Bioforsk Nord Holt	93498792	odd-arild.finnes@bioforsk.no
Christian Uhlig	Bioforsk Nord Holt	93498634	christian.uhlig@bioforsk.no

Temperatur målinger 2009/10 sesongen

